

VDGH-T. Kerst 2022. 'De boodschap des Engels aan de moede volkeren'.
Mattheus 2:1-16. Ds. Pieter Post.

Kerstkaart 1914

Anders dan wat we bij Kerst voelen aan sentiment en romantiek over gezelligheid en een nieuw begin, is er nergens zo'n ingewikkeld feest als het Kerstfeest. Jullie zien op de voorkant van het liturgieboekje een kerstkaart uit de Eerste Wereldoorlog met een afbeelding zoals je dat zou wensen. De wapens neer. Een engel wijst naar een ster die liefde, broederschap en vrede uitstraalt richting de aarde. Hij heeft een aureool rond zijn hoofd en vleugels, met een olijftakje in zijn hand dat er allemaal op wijst dat we hier met een heilige verschijning te maken hebben, in elk geval met iemand die niet van deze brute wereld is. En ook met een taal van toen. Dat de 'boodschap des Engels aan de moede volkeren' is: 'Ik verkondig u grote blijdschap die al den volke wezen zal'. Andere stijl, maar even helder. En dan die diep neergebogen soldaat op de knieën. Hij erkent dat die engel met zijn verkondiging meer bereikt dan wat alle wapens doen, namelijk mensen uitschakelen. En let eens op die breuklijn die daar loopt over de aarde. We hebben het hier over een verscheurde aarde.

We zien hier in een notendop afgebeeld wat er in december 1914 ook echt is gebeurd. Duitse en Britse soldaten kwamen uit hun loopgraven tevoorschijn, legden de wapens neer en zongen met elkaar kerstliederen. Zij gaven elkaar eten en tabak, en bedankten elkaar met omhelzingen, totdat ze weer overgingen tot waar ze ook alweer waren gebleven. Desastreus.

We vergissen ons

Aan deze gebeurtenis werd onlangs gerefereerd nu opnieuw een slagveld gaande is in Oost-Europa. Kunnen de generaals niet voor een paar dagen de wapens neerleggen? Want beide landen Oekraïne en Rusland kennen immers het kerstfeest met al zijn bomen, toeters, bellen, ballen en liederen over liefde, broederschap en vrede. Ook al hebben Russische bomen een rode ster als piek. Zo herkenbaar als die Engel op de kaart. En voor alle kerken en kathedralen in Moskou, Kiev en Washington DC. Overall klinken kerstliederen, westerse en oosterse al naar gelang de traditie. En uit al deze steden zijn religieuze en regeringsleiders voortgekomen met eenzelfde boodschap van liefde, broederschap en vrede: zeg maar hogepriesters, schriftgeleerden en herodessen. Mensen van een bepaalde statuur en met een gezag. Maar landen en oosters-orthodoxe kerken zijn verdeeld. Door de kerken loopt ook een scheur, omdat de ene geestelijke een leider ondersteunt die we eerder dit jaar schender, ploert en schurk hebben genoemd. Er zijn religieuze leiders, ja collega's zijn ze, die als predikant niet te onderscheiden van de ergste president. Terwijl andere geestelijken zich met dat gezag niet wensen te vereenzelvigen, en zich daaraan proberen te ontworstelen met alle gevolgen van dreigementen van dien. Wat kun je je vergissen in al dat machtsvertoon dat liefde, broederschap en vrede verkondigt, maar inkapselt tot eigen eer en glorie. Dat is het eerste punt van Mattheus, die zijn kerstevangelie heeft geschreven als een kritiek op de gangbare orde in de wereld van zijn tijd. En er volgt nog een viertal punten dat hij aan de orde stelt, wil je andere wegen bewandelen dan de gangbare van verderf en kaalslag.

Wees nauwkeurig in je afwegingen

Wij vergissen ons. Dat vertelt het kerstverhaal ons eeuwenlang. Waar je je voor moet hoeden is een leugenpolitiek waar de figuur van koning Herodes voor staat. Hij roept de drie magiërs bij zich met als argument dat ook hij net als zij, dat kind wil aanbidden. En even verderop wordt de werkelijke reden onthuld, dat hij het kind wil ombrengen. De reden? Er was onrust wegens het meedogenloze bewind van Herodes. En het ging rond dat mensen erg verlangden naar een verlosser uit dat tergende bestaan. Een gerucht waar Herodes bang van werd, omdat hij voorzag dat er een hele tegenbeweging zou ontstaan die zijn macht omver zou kunnen gaan werpen. Dat er nu net een kind was geboren waarop die hoop was gevestigd, bracht mensen uit ook het buitenland op de been, zoals die magiërs, voorzien van vorstelijke geschenken als goud, wierook en mirre, waar Herodes normaliter op had gehoopt bij een buitenlands staatsbezoek. Daarom had hij hen bij zich geroepen onder valse voorwendselen. Vertel me nauwkeurig waar dat kind is, goed om dat ook van mijn kant dan hulde te brengen. Maar wat kun je mistasten als je die mooie woorden moet geloven. De tweede boodschap van dit verhaal is, dat je nauwkeurig moet zijn in je afwegingen hoeveel waarheid er schuilt in woorden van machthebbers of van partijleiders die zich van hun misleidende kant laten zien.

Kwetsbaren

Want we hebben altijd met kwetsbare mensen te maken die je van alles kunt wijsmaken. Hoed niet alleen jezelf, maar ook die mensen voor valse beloftes. Kwetsbare mensen vluchten juist door toedoen van dat soort van bedrieglijke

machthebbers. Hoed ze, want ze vallen vaak tussen de wal en het schip. Voelen ze zich in hun thuisland al niet veilig, ze worden ook niet overal met warmte onthaald. Dit jaar alleen al zijn er zo'n 3000 vluchtelingen door onder andere pushbacks de toegang tot veiliger Europese oorden geweigerd, en omgekomen. Die kwetsbaarheid beschrijft Mattheus via dat jonge timmermansgezinnetje Jozef, Maria en het kind Jezus. Zij dalen af naar Egypte, want Herodes zoekt immers dat kind. Ooit was dat het land van slavernij waar Mozes het volk Israël uit had bevrijd – ook al niet zo'n prettige landje. Maar nu is het een land van gastvrij onthaal in de tijd van Jezus. Landen kunnen veranderen door een andersoortig bewind van geestelijk, economisch en sociaal beleid. Het Duitsland van *Wir schaffen das*, is ook allang niet meer het land van *Ausradieren*. Laten doemscenario's je niets wijsmaken. Het derde punt van Mattheus.

Kiev, Moskou en Betlehem of all places

En dan komen we bij iets uit wat we maar niet begrijpen. Liggen Kiev en Moskou op het puntje van onze tong, spreekt Mattheus over Betlehem *of all places*. Waar ligt dat?! Onze onwetendheid, weer zo'n punt, het vierde inmiddels, wat Mattheus ons aanreikt. Als het om liefde, broederschap en vrede gaat dan vergissen we ons in de gebouwen van pracht en praal van waaruit de groten der aarde hun decreten opleggen. Maar gaat het om liefde, broederschap en vrede dan komt dat uit een totaal andere hoek. Uit Betlehem, zegt het verhaal, een onopvallend klein gehuchtje, wat betekent Huis van Brood. Je vindt er geen Ekoplazawinkel waar je de heerlijkste bioyoghurt, verse melk of andere gezonde voedselproducten kunt krijgen, maar het is een plaatsje dat Jezus later de titel 'Brood des Levens' zal opleveren. Want er zijn mensen geweest die hem op de voet volgden en zich door hem hebben laten voeden. Zij kwamen weer tot leven, werden sterk en krachtig. Zij gingen door hem zien: ontdekten achteraf dat ze altijd blind waren geweest. Zij gingen door hem horen: ontdekten dat ze doof waren geweest. Zij kwamen weer in beweging: ontdekten dat ze altijd lam gebleven waren. Zij gingen opstaan: ontdekten dat ze altijd leeg, stil en onbezield waren geweest. Het kind van Betlehem voedt ons met het broodnodige. Zoals veerkracht. De Oekraïense president sprak de Amerikaanse Senaat de afgelopen week toe met de woorden: 'We gaan Kerstmis vieren. Vier Kerstmis en zelfs als er geen elektriciteit is, zal het licht van ons geloof in onszelf niet worden gedoofd'. Hieraan toevoegend doet me dat denken aan een van de eerste monniken, die schreef dat het christelijk geloof de maatschappij niet verandert, maar verandert de mens in zijn maatschappelijke situatie.

En dat verklaart de andere weg van de magiërs. Door een droom geopenbaard keerden de magiërs na het kraambezoek niet meer naar Herodes terug. Zij hadden deze boodschap voor zichzelf nauwkeurig gewogen en bewandelden een andere weg. Het goede nieuws van dat kind moest worden verspreid in hun eigen land, Herodes ten spijt. Naar hem teruggaan zou de wereld niet veranderen. Daarvoor zijn andere wegen nodig. De weg van dat kind. Mattheus' laatste punt.

Wat zijn onze wegen?

En zo is dit verhaal ook bij ons terechtgekomen. En als je dat serieus neemt, moet je al krankjorum zijn en voor oliedom worden versleten om andere wegen te gaan dan de gangbare. Omdat je denkt dat de wegen die anderen gaan ook wel de enige juiste zullen zijn: waarom zouden we een andere weg gaan? Maar is dat de juiste afweging? Wat voor afwegingen maken wij? Het is precies die vraag die dit Kerstevangelie van Mattheus anno 2022 zijn betekenis geeft 'in onze dagen', aan mensen van het welbehagen die roepen om peis en vreë.

'Kom maar terug, hoor'

Wie dat het allerbeste heeft begrepen is dat oliedomme herbergiertje. Een nerveuze zondagsschoolleidster regisseert een kerstspel dat dadelijk zal beginnen. Zij draaft rond, prent de engelen die al op de ladder zitten het adres in Betlehem nog eens in, geeft Maria een zakdoek voor het huilen als ze weggestuurd wordt, instrueert de herders, os en ezel. En ze verzucht in hoorbare terzijdes' dat de herbergier vertolkt wordt door een oliedom meisje, dat zeker gesouffleerd moet worden. Jozef zet zich met Maria in beweging, het doek gaat op, en alles loopt volgens Lukas, tot de scene bij het logement. Inderdaad is de herbergier haar tekst kwijt. De juffrouw souffleert: 'Je moet weggaan, alles is vol'. Het wordt krachtig nagezegd. Maar op het huilend smeken van Jozef en Maria raakt het herbergiertje in verlegenheid. De souffleuse weet haar na een lange stilte nogmaals te bewegen tot een onzeker 'Alles is vol!' Maar als het paartje door het middenpad weg sukkelt, begint ze te snikken en roept spontaan: 'Kom maar terug hoor. Jullie kunnen wel in mijn bed slapen'. Dat gebeurt. En er breekt paniek uit onder de engelen die het nieuwe adres niet kennen, de herders die geen zin hebben om met hun modderschoenen het hotel in te gaan, en de os en de ezel die zich ineens buitenspel gezet voelen. De juffrouw is radeloos. Tot er een kerkganger opstaat, en roept dat hij dit nu juist het mooiste kerstspel vindt dat hij ooit zag. (Lenie van Reijndendam-Beek)

Begon ik met het ingewikkelde van Kerst, laten we eindigen met hoe ongecompliceerd en solidair het leven toch kan zijn.